

یکی از اولین درگیری های جنگ سرد در استان آذربایجان ایران رخ داده و به بحران ۱۹۴۶ مشهور است. از این رویداد اخیرا تعدادی پوستر به پژوهشکده بین المللی تاریخ اجتماعی اهدا شده که رویکرد تبلیغاتی دولت وقت به بحران ۱۹۴۶ را به نمایش میگذارند.

عامل اولیه این بحران را باید در تجاوز دو دولت اتحاد جماهیر شوروی و بریتانیا به خاک ایران در جنگ جهانی دوم جستجو کرد. در یک حمله غافلگیرانه در روز ۲۵ آگوست ۱۹۴۱ (۳ شهریور ۱۳۲۰) نیروی دریایی بریتانیا بر روی قایق جنگی ایران به نام پلنگ در آبادان آتش گشود. در این زمان ارتش بریتانیا استان خوزستان را به اشغال خود در آورد تا امنیت منابع نفتی، که تحت کنترل کمپانی ایران-انگلیس بودند، را تامین کند. از طرفی دیگر، ارتش شوروی استان های گیلان و آذربایجان در شمال و شمال غربی کشور را تسخیر کرد تا مسیر نظامیان خود به پایتخت را هموارتر کند.

تجاوز این دو کشور به خاک ایران از شمال و جنوب دلایل متعددی داشت، اعم از باز کردن مسیری برای رساندن سوخت و تجهیزات به شوروی، برقراری امنیت برای مناطق نفتی، برکناری رضاشاه به دلیل حمایت های او از آلمان نازی و تقابل آن کشور با قدرت بریتانیا در منطقه. با جایگزین شدن محمد رضا پهلوی، شاه جدید پیمان اتحاد سه جانبه بین ایران، اتحاد جماهیر شوروی و بریتانیا را در ژانویه سال ۱۹۴۲ امضا کرد. بر اساس این پیمان، نیروهای اشغالی موظف به ترک خاک ایران در کمتر از شش ماه بعد از پایان جنگ شدند.

بحران سال ۱۹۴۶ بعد از امتناع نیروهای اتحاد جماهیر شوروی به ترک خاک سرزمین های شمالی ایران به وجود آمد. با استفاده از نفوذ خود و با توجه به گرایش های ملی گرایانه در این منطقه، شوروی توانست در تاسیس حزب دمکرات آذربایجان به رهبری جعفر پیشه وری تاثیرگذار باشد. این حزب در نوامبر ۱۹۴۶ حکومت خودمختار آذربایجان را برپا کرد؛ اتفاق مشابهی که در آن زمان در کردستان نیز رخ داد.

جوزف استالین، رهبر اتحاد جماهیر شوروی، با این اقدام قصد داشت تا در برابر نفوذ بریتانیا و آمریکا در تهران برای کشور خود پایگاهی ایجاد کند. وی همچنین از این پایگاه برای تحت فشار قرار دادن دولت مرکزی برای گرفتن امتیازات نفتی در شمال ایران استفاده کرد، مانند همان امتیازاتی که چهار دهه قبل به بریتانیا داده شده بود.

ایران با جلب حمایت آمریکا بر علیه اشغال خاکش توسط همسایه شمالی خود اقدام کرد و شورای امنیت سازمان ملل در قطعنامه ای خواستار خروج نیروهای شوروی شد. بعد از خروج نیروهای شوروی در آوریل سال ۱۹۴۶ شاه وقت ایران، محمد رضا پهلوی، اقدام به از بین بردن حکومت های خودمختار در آذربایجان و کردستان کرد.

این چهار پوستر اهدا شده به پژوهشکده بین المللی تاریخ اجتماعی در اواسط دهه ۱۹۵۰ برای بزرگداشت روز دوازده دسامبر ۱۹۴۶ برابر با ۲۱ آذر سال ۱۳۲۵ طراحی شده اند. در آن روز ارتش ایران به سرکردگی شاه وقت موفق به شکست دولت خود مختار آذربایجان شد. دو عدد از این پوسترها که به مناسبت تولد محمد رضا شاه پهلوی طراحی شده اند، نمایانگر تحکیم قدرت وی پس از گذشت یک دهه از این بحران میباشند. این دو پوستر سعی دارند که از پادشاه وقت ایران به عنوان کسی که "دموکراسی"، "امنیت" و "شکوه" برای "ملت" به ارمغان آورده یاد کنند. این پوسترها توسط چارلز ریچارد شرودر (۱۹۱۱-۲۰۱۱) که از فوریه ۱۹۶۹ تا فوریه ۱۹۸۵ در پالایشگاه آبادان کار می کرد جمع آوری شده اند و توسط پسرش پاول چارلز شرودر (۱۹۴۶-) به پژوهشکده بین المللی تاریخ اجتماعی اهدا شده اند.